"דבריהם הם זכרונם"
לעילוי נשמת מרן רבינו
ירחמיאל גרשון ב"ר **צבי יהודה**
זללה"ה

בס"ד

דרכי החיזוק

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) – שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

משיחות רשכבה"ג מרן ראש הישיבה הגרי"ג אדלשטיין זללה"ה • נח תשפ"ז

שיחה שנאמרה בביהכ"נ המרכזי רמת אלחנן לקראת תחילת זמן קיץ תשפ"ג. חלקה הראשון הובא בגיליון הקודם, וכאן מובא ההמשך על חשיבות תיקון המידות להצלחה בתורה.

החיזוק בתורה מתוך ידיעת חשיבותה

אמרו חז"ל (ברכות לב, ב) שתורה צריכה חיזוק, ומהו החיזוק בתורה, כיצד מתחזקים? הדבר הראשון הוא לדעת את חשיבות התורה, עד כמה חשוב לימוד התורה, והגר"א בשנות אליהו בתחילת פאה כתב שכל מילה של תורה זה מצוה, כל מילה שלמה היא מצוה, ומצוה מוסיפה קדושה ומקדשת את האדם, וקדושת התורה גדולה מאד, יותר מכל המצוות, כמו שאמרו בריש פאה ותלמוד תורה כנגד כולם.

ובאבות ריש פרק ששי אמרו על העוסק בתורה לשמה ומגדלתו ומרוממתו על כל המעשים, היינו שהתורה מגדלת ומרוממת את האדם, את הנפש והנשמה שלו, ומוסיפה לו הרבה קדושה, על כל המעשים, וביארו המפרשים (רוח חיים) דהיינו יותר מכל המעשים הטובים שבעולם, שכל תרי"ג מצוות גם כן מקדשות את האדם, וכפי שאומרים בתפילה וקידשתנו במצוותיך, ומבקשים קדשנו במצוותיך, אבל זה לא מגיע לקדושת התורה, שמקדשת את האדם ומרוממתו יותר מכל המעשים, מכל התרי"ג מצוות, זהו כוח התורה.

התורה כל כך מתוקה, מדוע קשה ללמוד?

והנה אלו הם דברים פשוטים וידועים, ואף על פי כן רואים שלא כל כך קל ללמוד, ולא רבים יש להם הכוחות להתמדה, כי זה נגד הטבע, ולכן צריכים חיזוק על זה. ובאמת יש שאלה מדוע צריכים כל כך הרבה חיזוק על תורה, הרי דברי תורה מתוקים מדבש ומשמחי לב ומשיבת נפש (תהלים יט), וכפי שרואים שבאמת יש רבים שלומדים בקלות ולא קשה להם, והלימוד מושך אותם עד שאפילו קשה להם להתבטל, ומדוע יש אחרים שקשה להם ללמוד?

השמחה בתורה תלויה בשלמות המידות

ויש לבאר הענין על פי מה שמצינו בילקוט (תהלים תרע"ד) על הפסוק "תורת השם תמימה משיבת נפש", אימתי היא תמימה? בשעה שהיא יוצאה מפי תמים, והיינו שרק בזמן שהאדם הלומד הוא תמים, אז תורתו היא תמימה, ואז היא משיבת נפש, והיינו אם הוא בשלמות, ועיקר השלמות זה במידות, אם הוא בשלמות המידות, אז התורה שלו תמימה, וכשהיא תמימה היא גם משיבת נפש, ומרגישים שזה משיב את הנפש, עם ההרגשה של אשריך בעולם הזה.

ומוסיף הילקוט לבאר "עדות השם נאמנה מחכימת פתי" אימתי היא נאמנה? בשעה שהיא יוצאה מפי נאמן, והיינו כשהאדם הלומד הוא נאמן, שזו גם כן דרגת שלמות, אז התורה שלו נאמנה ואז היא מחכימת פתי, כמו שרואים שיש כאלה שבילדותם חשבו עליהם שהם תמימים ואחר כך על ידי הדבקות בתורה נעשו ממש פקחים.

והילקוט לא מבאר עוד את המשך הפסוקים, אבל נראה לבאר גם כן על אותה הדרך: "פיקודי השם ישרים משמחי לב" אימתי הם ישרים? בזמן שהם יוצאים מפי אדם ישר, ואז הם משמחי לב, והיינו כשהאדם הלומד הוא ישר, כמו שכתוב (קהלת ז, כט) האלוקים עשה את האדם ישר, וזה גם כן ענין של שלמות המידות, אז דברי התורה שהוא לומד הם ישרים ומשמחי לב, אבל אם חסר בשלמות המידות, זה לא ישרים ומשמחי לב, ולכן יש כאלה שקשה להם ללמוד.

האושר כשלומדים גם מתוך קשיים

ובאמת זה מה שאמרו בפרקי אבות (ו, ד) כך היא דרכה של תורה: פת במלח תאכל, ומים במשורה תשתה, ועל הארץ תישן, וחיי צער תחיה, ובתורה אתה עמל, ואם אתה עושה כן אשריך וטוב לך אשריך בעולם הזה, וצריך ביאור וכי חייבים לאכול רק פת במלח, הרי על רבינו הקדוש אמרו חז"ל (ברכות נז, ב) שלא פסק משולחנו לא צנון ולא חזרת ולא קישואים לא בימות החמה ולא בימות הגשמים.

אלא הפירוש הוא **שאפילו** אם יש לאדם רק פת במלח, גם כן ימשיך לעסוק בתורה [וכך פירש רש"י באבות שם: לא על העשיר הוא אומר שיעמוד בחיי צער כדי ללמוד תורה, אלא הכי קאמר, אפילו אין לאדם אלא פת במלח וכו' ואין לו כר וכסת לישן אלא על הארץ אל ימנע עצמו מלעסוק בה, ע"כ], והיינו שאמרו כן דרך משל ודוגמא, שצריך שלא לשאוף לתענוגים, אלא יאכל כדי חייו ושביעתו, וגם פת במלח משביע, וכן מים במשורה מספיק כדי שלא יהיה צמא.

ומי שהוא בדרגה כזו שעמל בתורה למרות כל הקשיים והצער, ואין זה מפריע לו לתורה כי יש לו אהבת תורה ומכיר את חשיבותה ולכן הוא עוסק בתורה אפילו עם חיי צער ופת במלח, זוהי הדרגה הגדולה שזוכים בה לאשריך בעולם הזה, ואז הלימוד אינו קשה.

נמצא כי האשריך בא על ידי ההבנה של מיעוט תענוג, שלא להחשיב את העולם הזה, ולא לשאוף לתענוגים גשמיים, כי יש שאיפות של תורה שמחשיבים אותם יותר, ועם כל הצרכים הגשמיים שעושים אותם בחשבון, אבל מחשיבים את התורה יותר מכל הגשמיות, וכשהרוחניות היא יותר מגשמיות אז יש הצלחה, ובזה גם כן נעשים תמים ונאמן וישר, ואז התורה משיבת נפש ומחכימת פתי ומשמחי לב, וכבר אין הלימוד קשה אלא אדרבה אשריך בעולם הזה, ובתורה אתה עמל כי זה כבר לא נגד הטבע, אלא זה הטבע, מפני שזה שמחה ואושר!

בענייני הפרשה

וּמְשֹׁם הֲפִיצָם ה' עַל פְּנֵי כָל הָאָרֶץ (יא, ט).

פירש רש"י: וכי אי זו קשה, של דור המבול או של דור הפלגה? אלו לא פשטו יד בעיקר ואלו פשטו יד בעיקר כביכול להילחם בו, ואלו נשטפו ואלו לא נאבדו מן העולם, אלא שדור המבול היו גזלנים והייתה מריבה ביניהם לכך נאבדו, ואלו היו נוהגים אהבה ורעות ביניהם שנאמר שפה אחת ודברים אחדים. למדת ששנאוי המחלוקת וגדול השלום, ע"כ.

והיינו למרות שדור הפלגה לכאורה היו רשעים יותר גדולים, שפשטו ידם בעיקר וביקשו לבנות מגדל ולעשות להם שם כביכול להילחם בהקב"ה, וחטאם יותר חמור מדור המבול, אבל חטאם היה מצד הרוחניות והאמונה, ולא בין אדם לחברו, ומאחר שהם היו טובים בין אדם לחברו, שהיו נוהגים אהבה ורעות ביניהם, למרות שהיו רשעים כאלה שאין להם עולם הבא, אבל עולם הזה היה להם, בשביל האהבה והרעות!

וישנם רשעים שמקבלים עולם הזה כדי שלא יקבלו שכר המצוות בעולם הבא, כמו שכתוב (דברים י, ז) "ומשלם לשונאיו אל פניו להאבידו", ופירש רש"י: בחייו משלם לו גמולו הטוב כדי להאבידו מן העולם הבא, אבל דור הפלגה לא הגיע להם עולם הבא כלל, ובכל זאת הם קיבלו עולם הזה, כי על מידות טובות מגיע עולם הזה מידה כנגד מידה. וזהו כלל בהנהגה, שיש מידה כנגד מידה, ומי שהוא בשלמות בין אדם לחברו מגיע לו גם כן עולם הזה [וראה פיה"מ להרמב"ם ריש פאה "וימצא טובה בעולם הזה בעבור שנהג מנהג הטוב בין בני אדם"].

וכן מצינו בחז"ל (ירושלמי ריש פאה) על דורו של אחאב, שהיו עובדי עבודה זרה, ואף על פי כן היו מנצחים במלחמה, מפני שלא היו בהם דלטורים בעלי לשון הרע, וגם כשעובדיה הנביא החביא מאה נביאים במערה ואיזבל רצתה להרוג אותם, כל העם שמרו את זה בסוד ולא סיפרו לאיזבל, ואף שהם היו עובדי עבודה זרה! כיון שהיו מידות טובות בין אדם לחברו, היו מנצחים במלחמה, כי על מידות טובות מגיע עולם הזה, מידה כנגד מידה.

(מתוך שיחה, חשון תשס"ב)

לקבלת השיחות במייל A527600485@gmail.com לתרומות והנצחות – 0527600485
ניתן לתרום בעמדות 'קהילות' ו'נדרים פלוס' לפי החיפוש 'דרכי החיזוק' (קוד 710)

חובת התשובה ותיקון מידות רעות

והרמב"ם בהלכות תשובה (ז, ג) כתב שצריך לחזור בתשובה לא רק ממעשים אלא גם מדעות רעות, ו'דעות רעות' פירושו טבע רע, וכפי שמבאר הרמב"ם שם כגון כעס, והכעס הוא טבע, שאדם כועס מפני שיש לו איזה סיבה לכעוס, ומצד הטבע הוא כועס, אבל כשהאדם הוא מושלם, עם שלמות המידות ושלמות באמונה, אין לו סיבה לכעוס, כי גם אם מישהו מפריע לו, הוא מבין שזה מן השמים, ואין זה מקרה אלא השגחה, ומבין שזה סימן שהוא חייב לסבול, ואין לכעוס על אחרים, רק הוא בעצמו אשם בכל הסבל והצער שיש לו.

וכמו שראיתי מכבר בספר 'ראש הגבעה' להמגיד מפאלצק תלמיד הגר"א שכתב, כי דרך בני אדם להתאונן על מצבם, אבל באמת אדם צריך להתבייש להתאונן, כי אם יש לו קשיים הרי זה מן השמים, וזה סימן שמגיעים לו הקשיים האלו, וצריך להתבייש לספר את זה, כי מזה מובן שמגיע לו קשיים, וסימן שאין לו זכויות, וכתב שם: "לכן ייבוש האדם וייכלם לגלות מחסורו כמו שהוא בוש לגלות מום גדול והמאוס שבו, וכל שכן שלא יתלונן ויתרעם עליו יתברך ח"ו, ויתרעם על עצמו ועל מעשיו וייתן בעפר פיהו".

וממשיך הרמב"ם ומבאר כמה דעות רעות שצריך לשוב מהם: "מן הכעס, ומן האיבה, ומן הקנאה, ומן ההיתול, ומרדיפת הממון והכבוד ומרדיפת המאכלות", כעס הוא כמו שהזכרנו, וכן איבה, דהיינו שנאה, בדרך הטבע יש סיבות שגורמות לשנאה, שאדם שונא את מי שמצער אותו, אבל מי שמאמין שהכל בידי שמים, מבין שהמצער הוא רק שליח, וכמו שאין לכעוס על המקל שמכה אותו, כמו שכתוב (ישעיה י, ה) "הוי אשור שבט אפי", כך לא שייך כעס ושנאה על האדם המצער.

וכן קנאה, שמצד השכל הוא דבר שאינו מובן, מה אכפת לך שיש לשני ומדוע זה כואב לך?! אבל כך טבע האדם, וצריך דרגה של הבנה ומידות טובות שלא תהיה קנאה, ומכל מקום הקנאה היא חטא וצריכים תשובה על זה. וכן היתול, דהיינו ליצנות, ובדרך הטבע אדם נהנה מלדבר ליצנות, ויש מדברים בהומור, ואמנם יש גם הומור כשר, אבל יש גם היתול, שהוא ליצנות יותר מדי*.

וכן רדיפת הממון והכבוד, אין איסור על הממון והכבוד עצמם, שהרי יש צדיקים גדולים שהיו עשירים, וגם צדיקים מקבלים כבוד, אלא האיסור הוא הרדיפה והאהבה לזה, שהטבע חומד ושואף לממון ולכבוד, וזו מידה רעה שבטבע האדם, ותלוי אצל כל אחד עד כמה השכל שולט עליו או שנמשך אחרי הטבע. ומי שחסר בשלמות בכל ענייני המידות האלו כבר אינו תמים ולא נאמן ולא ישר, וחסר לו הענין של פת במלח וכו', וממילא גם קשה ללמוד בשלמות.

העצה – תורה תבלין מתוך הכרת חשיבותה

ויש להתבונן אם כן מה העצה, הרי כך הטבע וכיצד אפשר להתגבר? והעצה היא כמו שאמרו (קידושין ל, ב) בראתי יצר הרע בראתי לו תורה תבלין, ויצר הרע היינו כל טבע האדם המושך לדברים נגד התורה, ולימדו לנו חז"ל כי התבלין כנגדו הוא רק עסק התורה.

וגם אם קשה ללמוד, אבל **כשאדם יודע שהתורה היא התבלין וזוהי הצלתו וטובתו ואין לו דרך אחרת, ובזה תלויים כל החיי עולם שלו, וגם כל חיי העולם הזה, שהחיים הטובים בעולם הזה הם גם כן רק על ידי תורה**, וכמו שאמרו (ע"ז יט, ב) כל העוסק בתורה נכסיו מצליחים לו, ואמרו (אבות ו, ד) אשריך בעולם הזה, הרי מי שהוא בר דעת מחפש ורוצה לעשות כל מה שאפשר, וכשיודע שתורה היא העצה ממילא הוא מכריח את עצמו ללמוד, וכשלומד כבר, כל רגע וכל מילה של תורה מוסיף לו קדושה ויותר תבלין, ונעשה לו יותר קל.

ואמנם לכך צריך הבנה והכרה בלי היסח הדעת, ובשביל זה צריך את החיזוק, וכמו שכתב רש"י בברכות (לב, ב) חיזוק תמיד, שלא להסיח דעת, כי הטבע הוא היסח הדעת, ואם אדם לא מחזק את עצמו הוא מסיח דעת, וצריך תמיד לחיות עם הידיעה הזו, וידיעת והכרת האמת זה החיזוק הכי גדול, להכיר שלימוד התורה זה ההצלה שלו ואין דרך אחרת, ורק בזה הוא יהיה מאושר בעולם הזה ובעולם הבא!

---

* ופעם אחרת חידד רבינו: ההבדל בין הומור לליצנות הוא, שיש משפטים שיכולים לומר אותם גם ליד אדם גדול, ויש משפטים שלא מסוגלים לומר בפני אדם גדול, כי כשנמצאים ליד אדם גדול מרגישים אחרת ויש יראת הרוממות, וכך צריכה להיות ההנהגה, לדבר בצורה של שמחה, אבל בלי ליצנות.

מסכת כתובות

לרגל תחילת לימוד מסכת כתובות בישיבת פוניבז' ועוד ישיבות רבות, נביא כאן דברים שאמר רבינו בישיבה בסיום מסכת מכות ותחילת לימוד כתובות, חשון תשע"א.

לכאורה צריך להיות הבדל בשמחה אם מסיימים מסכת מכות או בבא בתרא, כי בבא בתרא זה מסכת גדולה כל כך, ואילו מכות היא מסכת קטנה מאד שלא קשה לגמור אותה, ואם כן לכאורה השמחה של סיום מסכת מכות צריכה להיות פחות מהשמחה של בבא בתרא. אבל למעשה נראה כאן שהציבור שמחים אותו הדבר, כי שמחת הסיום היא על מה שגומרים מסכת שלמה, שזה שלמות מיוחדת, וגם כשגומרים מסכת קטנה, יש בזה אותה השמחה של שלמות.

והנה שרו קודם אבינו האב הרחמן המרחם רחם עלינו, ותן בלבנו להבין ולהשכיל לשמוע ללמוד וללמד, **וחשבתי שבאמת יש כאן הרבה מה לרחם, כי לא כולם גמרו מסכת מכות, בחורים מצוינים לא גמרו את המסכת**, כי לא יודעים את החשיבות של מסכת שלמה.

ויש שיר נוסף ששרים אשריכם תלמידי חכמים שדברי תורה חביבים עליכם ביותר, ומילים אלו הם מדברי הגמרא במנחות דף י"ח, ולא מדובר שם על דברי תורה של סברות וחידושים, אלא שהיה שאלה על איזה מימרא מי אמר אותה, וכששמע מי הוא התנא שאומר כן, שמח מאד ואמר החזרת לי אבדתי, ועל זה אמרו לו אשריכם תלמידי חכמים וכו'.

והיינו מפני שיש חביבות בתורה, וגם דברי התורה כפשוטם בלי סברות יש בהם מתיקות, ועל זה מתפללים והערב נא את דברי תורתך בפינו, שנרגיש את הערבות גם בדברי התורה הפשוטים (בפינו ולא רק בשכלנו), וזו הסיבה של אלו שצריך לרחם עליהם, שאין להם את הערבות והמתיקות גם בפשטות, בדברים הפשוטים, ומחמת זה יש חיסרון ידיעת התורה בהלכות ודינים מפורשים, ויש משניות וגמרות מפורשות שלא יודעים אותם, ועל זה התפילה רחם עלינו!

ומצד אחד יש שמחה, שברוך השם רבים מסיימים עכשיו מסכת מכות, ולפני זה סיימו גם בבא בתרא, ובעזרת השם יסיימו גם מסכת כתובות, שהיא ש"ס קטן, ויש במה לשמוח, **וצריכים לקוות שאת מסכת כתובות יסיימו כולם**, שיקבלו את הטעם והחביבות, ויסיימו את המסכת.

ובעזרת השם לשמחת הסיום של כתובות כבר יצטרכו מקום יותר גדול, ולא יספיק המקום כאן מחמת ריבוי המסיימים, ונזכה בעזרת השם לשמוח בשמחת התורה!

~ ~ ~

ובסוף החבורה לבני הישיבות בביתו בליל ששי פרשת נח תשפ"ב אמר רבינו: **הנה מתחילים עכשיו ללמוד כתובות, וידוע שמסכת זו נקראת ש"ס קטן, אינני יודע מהו המקור לכך...**

והראו הנוכחים מקור לזה בדברי החיד"א (ברכי יוסף יו"ד רמו, ו) שכתב "**כתובות כולל כל התלמוד**".

והמשיך רבינו: **אם כן צריכים לסיים את כל המסכת, והרי זו לא מסכת כל כך גדולה, ויש בה רק כמאה ועשר דפים, ויש לנו עכשיו את כל החורף, ובפרט בשנה זו, שהיא שנה מעוברת, בודאי צריכים לגמור את המסכת, וכל אחד יעשה סיום.**

וזה לא קשה, אם לומדים גם בפשטות, גם בלי להתעמק כל כך, והרי הפשטות זה בודאי תורת אמת, ואילו מה שמתעמקים בסברות עמוקות אי אפשר לדעת אם הכל אמת, אבל הפשטות מה שכתוב בגמרא רש"י ותוספות זה בודאי תורת אמת!

נדבת ידידינו רבי שמואל יצחק זייבלד שליט"א תלמיד מרן רבינו זללה"ה
לרגל היכנס בנו הבה"ח **אברהם ישעיהו** ני"ו בעול תורה ומצוות
יזכה לרוות רוב נחת דקדושה ממנו ומכל יוצאי חלציו!

לעילוי נשמת המשגיח הגאון הצדיק
רבי **יהודה יעקב גוטרמן** זצ"ל
בן רבי **חיים אלעזר** זצ"ל
נלב"ע ח' חשון תשפ"א - תנצב"ה

לעילוי נשמת האשה הצדקנית
מרת **לאה דרורי** ע"ה
ב"ר **יהודה אריה לייב ליפשיץ** זצ"ל
נלב"ע ה' חשון תשס"ו - תנצב"ה

לעילוי נשמת הרבנית הצדקנית
מרת **יהודית יטל יפה** ע"ה
בת הר"ר **אברהם דב הכהן** זצ"ל
נלב"ע י' חשון תשע"ח - תנצב"ה

לעילוי נשמת האשה הצדקנית
מרת **מרים פרידמן** ע"ה
בת הגאון רבי **אלכסנדר דינקל** זצ"ל
נלב"ע י' חשון תשס"ו - תנצב"ה